

Шифр «Life »

**«ОСОБИСТЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ШЛЯХИ ЙОГО РОЗВИТКУ»**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ, ЯК СКЛАДОВОЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Сутність, особливості та значення особистого страхування.....	5
1.2. Функції та види особистого страхування.....	9
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	12
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	18
3.1. Проблеми і тенденції розвитку особистого страхування.....	18
3.2. Підвищення якості послуг з особистого страхування.....	24
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	31
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Актуальність теми. Особисте страхування є важливою галуззю страхового ринку України. Трансформаційні зміни у вітчизняній економіці та соціальній сфері актуалізують питання розвитку особистого страхування населення. З огляду на це, уваги заслуговують дослідження видів особистого страхування, умов і факторів впливу на рівень його стабільного функціонування. Крім того, особисте страхування стикається з багатьма проблемами, основними з яких є недорозвиненість економіки в цілому, низький рівень довіри споживачів, обмежений доступ до фінансових послуг в регіонах, зниження рівня страхових виплат компаніями, невиконання деякими страховиками своїх зобов'язань, нестійкість національної валюти, інфляція та політична нестабільність.

Особисте страхування є невід'ємною складовою національних систем страхового захисту, адже цей підвид направлено на забезпечення життя, здоров'я, працездатності та одержання додаткового пенсійного забезпечення. Важливим також є і те, що сфера особистого страхування може накопичувати значні фінансові ресурси, які можуть використовуватися для інвестиційних потреб розвитку економіки. Вирішення вказаних питань вимагає вдосконалення та розвитку особистого страхування, що зумовлює актуальність теми конкурсної наукової роботи, її мету і завдання.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що в наш час багато українських вчених досліджували проблеми особистого страхування, серед яких: Александрова М.М., Петрук О.М., Уллубієва К.К. , Артюх Т. М. Базилевич В.Д., Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П., Горбач Л. М., Бігдаш В. Д., Вовчак О.Д. , Говорушко Т.А., Стецюк В.М., Віленчук О.М., Дем'янюк І. В., Долгошея Н. О., Дьячкова Ю.М., Заруба, О. Д. Жиликова О. В., Шевчук І. Л., Кропельницька С.О., Плєць І.І. , Клапків Ю. М. Мойсеєнко В.Ю., Шевчик В.П., Щербак О.О., Осадець С.С. , Ткаченко Н.В. , Фисун В. І. та інші [3,4,11,16,20,21,26,25,32,33,34]. Однак, незважаючи на значну кількість

наукових досліджень і опублікованих праць, деякі теоретичні положення і практичні аспекти особистого страхування та обґрунтування шляхів його розвитку в сучасних умовах залишаються дискусійними і потребують подальшого наукового дослідження.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних засад особистого страхування та розробка рекомендацій щодо підвищення якості його послуг.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних положень функціонування особистого страхування.

Об'єктом роботи є економічні відносини, що виникають в процесі розвитку особистого страхування.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: поєднання історичного та логічного – при вивченні історії страхування та особистого страхування; діалектичний та абстрактно-логічний – для уточнення понятійного апарату функціонування особистого страхування, визначення видів і функцій його організації; застосування аналізу, дедукції, синтезу, індукції - для виявлення проблем і тенденцій розвитку особистого страхування; застосування системного аналізу та економіко-математичного моделювання – для оцінки стану особистого страхування в Україні; визначення можливостей підвищення якостей послуг з особистого страхування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці практичних рекомендацій для розвитку особистого страхування в Україні. Пропозиції наукової роботи впроваджено у діяльність страхової компанії PZU Україна (м Первомайськ)

Апробація результатів дослідження. Основні положення наукової роботи доповідались на науково-практичних конференціях: міжвузівській студентській науково - практичній конференції «Молодь, освіта, наука 2019» (м. Первомайськ, 22 травня 2019); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми обліко-аналітичного забезпечення управління

підприємницькою діяльністю» (м. Полтава, 24 жовтня 2019 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції» (м. Ірпінь, 20 листопада 2019р.); науково-практичному круглому столі «Спільні та відмінні риси фінансових систем України та Китаю» (м.Ірпень, 22 листопада 2019р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку нової економічної системи на державному та регіональному рівнях» (м. Київ, 5 жовтня 2019р.); студентській науковій конференції «Актуальні питання реорганізації фіскальної служби і реформування податкової системи України» (м. Ірпень, 20 листопада 2019р.)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ, ЯК СКЛАДОВОЇ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

1.1 Сутність, особливості та значення особистого страхування

Страхування стає все більш розповсюдженим явищем, яке є дуже важливим в наш час через те, що надає можливість убезпечити себе та своїх близьких від непередбачуваних обставин [3,18,25]. Саме тому воно набуває особливого значення останнім часом серед українців.

Особисте страхування для населення є важливим, воно дозволяє успішно вирішувати багато проблем, а також задовольняти потреби фізичних осіб в забезпеченні стійких гарантій захисту їх економічних інтересів, збереження добробуту і здоров'я. Життєвий рівень в Україні є одним із найнижчих у Європі. Як свідчать реалії, значно велика частина населення має невисоку заробітну плату та проживає за межею бідності. До того ж, функціонуюча багато років система соціального захисту незахищених верств населення втратила свій сенс, а нова в умовах дії ринкових регуляторів недобудована. Вирішення проблем соціального захисту населення частково уможлиблюється шляхом страхування життя, медичного страхування та страхування від нещасних випадків чи професійних захворювань, тощо.

Виокремлення страхування в самостійний елемент системи грошових відносин створює сприятливі умови для розвитку страхових послуг, а через них забезпечуватиме сприятливі умови для впевненої і спокійної роботи підприємців, розширення ними господарського обороту, виступає надійним гарантом банківської позики та ефективною інвестиційною діяльністю [22].

В сучасних умовах галузь особистого страхування стає невід'ємною частиною діяльності, своєрідним механізмом підтримки економічної рівноваги в країні та набуває стратегічного значення для зміцнення й розвитку національної економіки, є об'єктивно необхідним елементом ринкової

економіки, який забезпечує надійний захист застрахованих осіб у випадку настання несприятливих подій.

В історичному сенсі можна виділити декілька етапи розвитку страхування, які представлені на рис. 1.1.

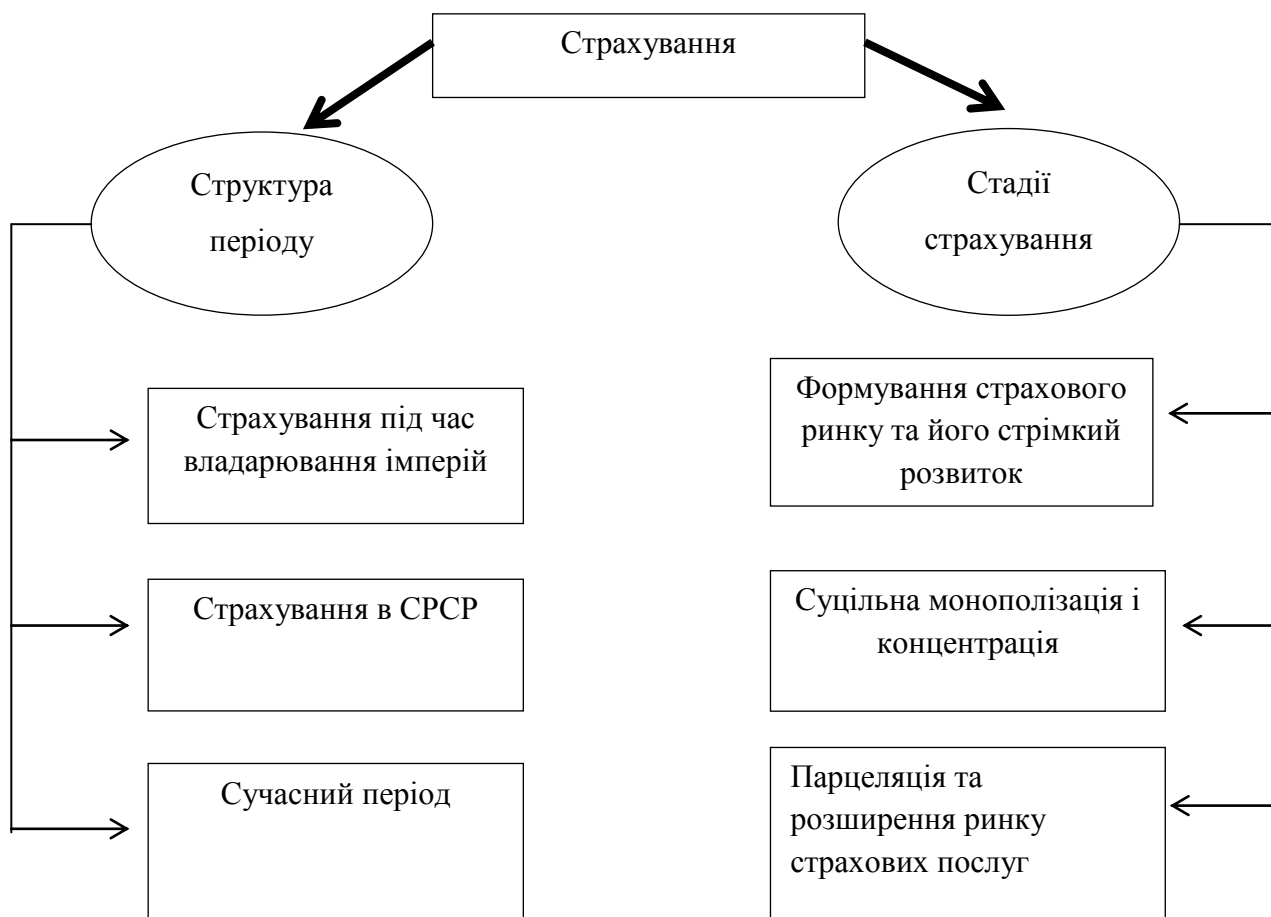

Рис. 1.1. Історичні аспекти розвитку страхування

Джерело: розроблено автором за даними [22]

Багато вчених трактують особисте страхування по-різному. Наприклад, Александрова М.М. вважає особисте страхування формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю та працездатності людини, а також однією із галузей страхування, що законодавчо закріплюються в Україні [2].

А Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П. трактують особисте страхування як «форму захисту від ризиків, які загрожують життю людини, його працездатності, здоров'ю» [5]. Вони надають ще одне поняття особистому страхуванню як галузі страхової діяльності, що забезпечує страховий захист громадян.

Бігдаш В. Д. вважає, що особисте страхування - це галузь страхування, у якій об'єктами страхування є майнові інтереси, пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю, пенсійним забезпеченням або іншою подією в житті застрахованих осіб [6].

Слід відзначити, що не всі вчені надають визначення особистому страхуванню. Деякі відносять його до страхування життя. Так, Говорушко Т. А. вважає страхування життя «видом особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку» [11]. У разі, якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення у договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом всього строку дії договору страхування життя [7]. Це поняття не є повним тому, що страхування життя може бути тільки добровільним.

На думку Горбач Л. М. страхування життя трактується як галузь страхування, де об'єктами страхування виступають життя, здоров'я і працездатність людини. Автор не надає поняття особистому страхуванню, а відносить його до страхування життя, що не дає більш точно розкрити це поняття [12].

Вчений Долгошея Н. О. вважає, що особисте страхування можна визначити як «галузь страхової діяльності, яка має на меті надання певних послуг як фізичним (окремим громадянам, членам їхніх сімей), так і юридичним особам (наприклад, страхування працівників за рахунок коштів

підприємств від нещасних випадків)» [19]. Ці послуги передбачають страховий захист застрахованих осіб у разі настання несприятливих подій для їхнього життя і здоров'я.

Дьячкова Ю. М. трактує це поняття так: особисте страхування – галузь страхування, яка являє собою форму захисту від ризиків, які загрожують життю людини, його здоров'ю і працездатності [20]. Страховим випадком у результаті є або дожиття до визначеної дати, або втрата життя, здоров'я, працездатності, у тому числі в результаті нещасних випадків.

Вчені Жиликова О. В., Шевчук І. Л. вважають особисте страхування має на меті «надання певних послуг як фізичним, так і юридичним особам. Ці послуги передбачають страховий захист страхувальників (застрахованих) у разі настання несприятливих подій для їхнього життя і здоров'я» [21, 33].

На думку Мойсеєнко В.Ю., Шевчик В.П. Щербак О.О. особисте страхування є однією з галузей страхування, яке здійснюється з метою надання певних послуг як фізичним (окремим громадянам, членам їхніх сімей), так і юридичним особам (наприклад, страхування працівників підприємств від нещасних випадків) [25]. Ці послуги передбачають страховий захист страхувальників чи застрахованих у разі настання несприятливих подій для їхнього життя й здоров'я.

Таким чином, можна зробити висновок, що багато хто є прибічниками законодавчо визначеного і закріпленого визначення «особисте страхування», але їхні визначення повністю не ідентичні, оскільки є певні нюанси, що привносить кожен із дослідників. Водночас, для більшості авторів це поняття охоплює одні й ті ж аспекти, а саме: життя, здоров'я, працездатність людей та пенсійне забезпечення. Також варто зазначити, що особисте страхування стало самостійною галуззю страхування, яка дуже важлива в наш час.

1.2 Функції та види особистого страхування

Страхування виконує багато специфічних функції, дослідження яких відображено у роботах багатьох вчених: Александрова М. М., Бігдаш В.Д., Вовчак О.Д., Залетов О.М., Осадець С.С., Плиса В. Й., Шахова В.В. [2,6,8,16,27]. Можна виділити функції, які зустрічаються найчастіше:

- ризикова функція,
- заощаджувальна функція,
- попереджувальна;
- превентивна функція.

Особливість ризикової функції характеризує взяття страховиком за певну плату на певний строк матеріальної відповідальності перед страхувальником за наслідки від реалізації ризику, передбаченого договором чи чинним законодавством. У разі реалізації ризику (страхової події), страховик мусить здійснити страхувальнику відшкодування збитків за його вимогою.

Функція відшкодування збитку громадянам і надання їм матеріальної допомоги притаманна саме економічній категорії. Право на відшкодування збитків мають лише ті суб'єкти, фізичні й юридичні особи, які беруть участь у створенні страхового фонду.

Специфічною є функція попередження страхового випадку, яка передбачає широкий комплекс заходів, у тому числі фінансування заходів щодо недопущення або зменшення наслідків нещасних випадків і стихійних лих. Економічна суть цієї функції полягає у тому, що, володіючи страховими фондами, компанія об'єктивно зацікавлена у довгостроковому використанні цих коштів [20].

Сутність превентивної функції полягає у створенні умов, що забезпечують зниження рівня ризику та збитків, зумовлених цими ризиками. Ця функція зумовлена специфікою економічних відносин, що виникають між страхувальником і страховиком. Оскільки страховик бере відповідальність за

збитки, зумовлені реалізованим ризиком страхувальника, то він (страховик) зацікавлений у створенні умов для запобігання реалізації ризику, щоб обмежити збитки.

Особисте страхування має свої види, які представлені на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Види особистого страхування

Джерело: розроблено автором за даними [2,5,6,8,16,20].

На думку Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П. страхування життя – це підгалузь особистого страхування, в якій об'єктом страхових відносин можуть бути майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з дожиттям застрахованого до певного віку або строку, а також настання інших подій у житті застрахованого. Такі страхові відносини здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником [5].

А Дьячкова Ю.М. зазначає, що страхування життя – один з різновидів особистого страхування. Передбачає відповідальність страховика в наступних основних випадках: смерті страхувальника (застрахованої особи) у плинні дії

договору; дожиття застрахованої особи до обумовленої в договорі події або закінчення дії договору [20].

Розглянемо термін «страхування від нещасних випадків». Так, вчені стверджують, що воно об'єднує короткострокові (як правило, до одного року) види особистого страхування. Страхування від нещасних випадків, та хвороб здійснюється у випадку нанесення шкоди життю чи здоров'ю громадян [5]. А Дьячкова Ю.М. вважає страхування від нещасних випадків – видом особистого страхування, де об'єктом виступають майнові інтереси застрахованої особи, пов'язані з тимчасовою або постійним зниженням доходів унаслідок утрати здоров'я або витратами у зв'язку зі смертю застрахованої особи через нещасний випадок [20].

Простежимо термін медичне страхування. Вчені Безугла В. О., Постіл І. І., Шаповал Л. П. вважають, що медичне страхування, як самостійна підгалузь особистого страхування, об'єднує всі види страхування, пов'язані з відшкодуванням витрат страхувальника у зв'язку із захворюванням, наданням медичних послуг, необхідністю лікування [5]. Дьячкова Ю.М. зазначає медичне страхування як галузь особистого страхування, що пов'язана з компенсацією витрат громадян, обумовлених наданням медичної допомоги, а також інших витрат, пов'язаних з підтримкою визначеного рівня здоров'я. Метою проведення медичного страхування є забезпечення страхувальникові (застрахованій особі) можливості одержання медичної допомоги за рахунок накопичених засобів приватних чи державних фондів і фінансування попереджувальних заходів [20].

Добровільне страхування здійснюється на основі договору між страховиком та страхувальником. Страхові послуги з добровільних видів страхування надаються юридичним та фізичним особам, які не підпадають під обов'язкове страхування і бажають застраховуватися. Загальні умови та порядок проведення добровільного страхування визначаються правилами, які

встановлюються страховиком самостійно. Конкретні умови добровільного страхування визначаються під час укладання договору страхування.

Отже, усі види особистого страхування є важливими. Приміром, страхування життя і добровільне пенсійне страхування є соціально значимими різновидами особистого страхування, які забезпечують захист від різних ризиків та накопичення коштів протягом дії договору страхування, підвищення добробуту страхувальників. За допомогою медичного страхування страхувальник отримує належний рівень медичного обслуговування.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Особисте страхування є самостійною галуззю страхової діяльності, в якій об'єктами виступають майнові інтереси громадян пов'язані зі здоров'ям, життям та пенсійним забезпеченням. Основною метою його єднання послуг фізичним особам для страхового захисту їхнього життя та здоров'я. До системи особистого страхування відносять такі види страхової діяльності: страхування життя та пенсій, страхування від нещасних випадків та хвороб, медичне страхування.

Особисте страхування являється важливою складовою ринку страхових послуг в Україні. Розглянемо розвиток страхового ринку за попередні періоди. За періоду 1991 року по 2000 р було створене і прийнято перші законодавчі акти, які регулювали діяльність на страховому ринку. А саме, прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін і доповнень» у Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 26 квітня 1993 року № 38-93, що забороняв комерційним банкам діяльність у сфері страхування, та Постанову «Про страхування» від 10.05.1993 року. Також Верховною Радою України 07.03.1996 року був прийнятий Закон України «Про страхування» [28]. Закон, а також близько 20 постанов уряду, 11 інструкцій та нормативних актів, прийнятих за цей період, відбивали потреби перехідного періоду від планової до ринкової економіки, безпосередньо визначали умови діяльності в сфері страхування, де домінуючу роль відігравали недержавні страхові компанії.

За період з 2001 – 2010 роки відбувається перехід до нових стандартів і підходів у регулюванні та розвитку ринку. Збільшується професіоналізм страхових компаній, зростає конкуренція. У ці роки в Україні відбулося зміцнення системи контролю Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, перестали існувати слабкі компанії на ринку страхових

послуг, підвищився фінансовий стан страхових компаній, платоспроможність збільшилась, відбулося розширення їх діяльності.

Статистичні дані щодо кількості страхових компаній з 2011 – 2018 роки [26] представлені у таблиці 2.1.

Дані таблиці показують динаміку кількості страхових компаній, як загальну так і окремо «non-Life» та страхові компанії «Life». Зауважимо, що скорочення кількості страховиків може свідчити лише про те, що на ринку припинили свою діяльність ті компанії, які не проводять «класичне» страхування або ті, рівень капіталізації фінансових ресурсів яких не відповідає встановленим нормативам. Якщо звернути увагу на кількість компаній зі страхування життя, то зазначимо, що вона скорочується поступово, що свідчить про більш-менш стабільну ситуацію в сфері особистого страхування.

Таблиця 2.1

Динаміка страхових компаній у 2011 – 2018 роки

Роки	Загальна кількість страхових компаній	в т.ч. СК «non-Life»	в т.ч. СК «Life»
2011	442	378	64
2012	414	352	62
2013	407	345	62
2014	382	325	57
2015	361	312	49
2016	310	271	39
2017	294	261	33
2018	281	251	30
Темп зростання, % 2018/2011	63,6	66,4	46,9

Джерело: складено автором за даними [26, 31]

Кількість компаній, що займаються ризиковими видами страхування, скоротилася більшою мірою. Причинами цієї ситуації є ті ж чинники, що впливають і на компанії зі страхування життя. Відзначимо, що нестабільність політичної та економічної ситуації в країні, маніпуляції і зловживання у сфері

страхування, низький рівень капіталізації страховиків, відтік активів закордон за допомогою перестраховування, впливає на страховий ринок України загалом та на ринок особистого страхування, зокрема. Негативний вплив цих чинників на ринок особистого страхування проявляється через зловживання, які дозволяють собі страховики (відтік капіталів за кордон, уникнення від оподаткування, схеми відмивання коштів і маніпуляції з виплатою страхового відшкодування) тощо [18].

Особисте страхування в наш час являється потужним продуктом захисту нашого майбутнього. Важливими статистичними показниками, які потрібно дослідити, є надходження валових страхових премій та валові страхові виплати, сформовані страхові резерви, активи та ряд інших показників, що відображають стан ринку особистого страхування на сьогодні.

Насамперед, порівняймо концентрацію страхових компаній життя в Україні за 2017 – 2018 роки [26, 29, 30] в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Концентрація страхового ринку

Перші (Тор)	2017 рік страхування “Life”		2018 рік страхування “Life”	
	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн. грн.)	Частка на ринку, %
Тор 3	1 586,6	54,5	2 122,1	54,3
Тор 10	2 794,7	95,9	3 783,9	96,9
Тор 20	2 911,0	99,9	3 904,8	100,0
Тор 50	2 913,7	100,0	-	-
Всього по ринку	2 913,7	100,0	3 906,1	100,0

Джерело: складено автором за даними [26,29,30].

Проаналізувавши дані таблиці, можна зробити висновок, що в Україні є трійка лідерів компаній страхування життя, які займають більше 50% ринку страхування. Ще показники показують збільшення надходження страхових премій, що свідчить про зростання довіри громадян до діяльності таких компаній. Також в таблиці видно, що кількість страхових компаній істотно

зменшилась, тому що не змогли освоїти специфічний ринок страхування життя в Україні та були вимушені піти з нього, передавши клієнтський портфель іншим компаніям.

Структура чистих страхових премій особистого страхування [26, 31] за період з 2016 по 2018 роки зображена на рисунку 2.1.

Як видно, за страхуванням життя чисті страхові премії коливалися протягом 2016–2018 років з 48% у 2016 році до 46% – у 2018 році. А медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) за досліджуваний період також коливалось з 40% у 2016р. до 38% у 2018р., страхування від нещасних випадків протягом досліджуваного періоду зросло у 2016 році 13% до 16% - у 2018 році, що свідчить про позитивну тенденцію.

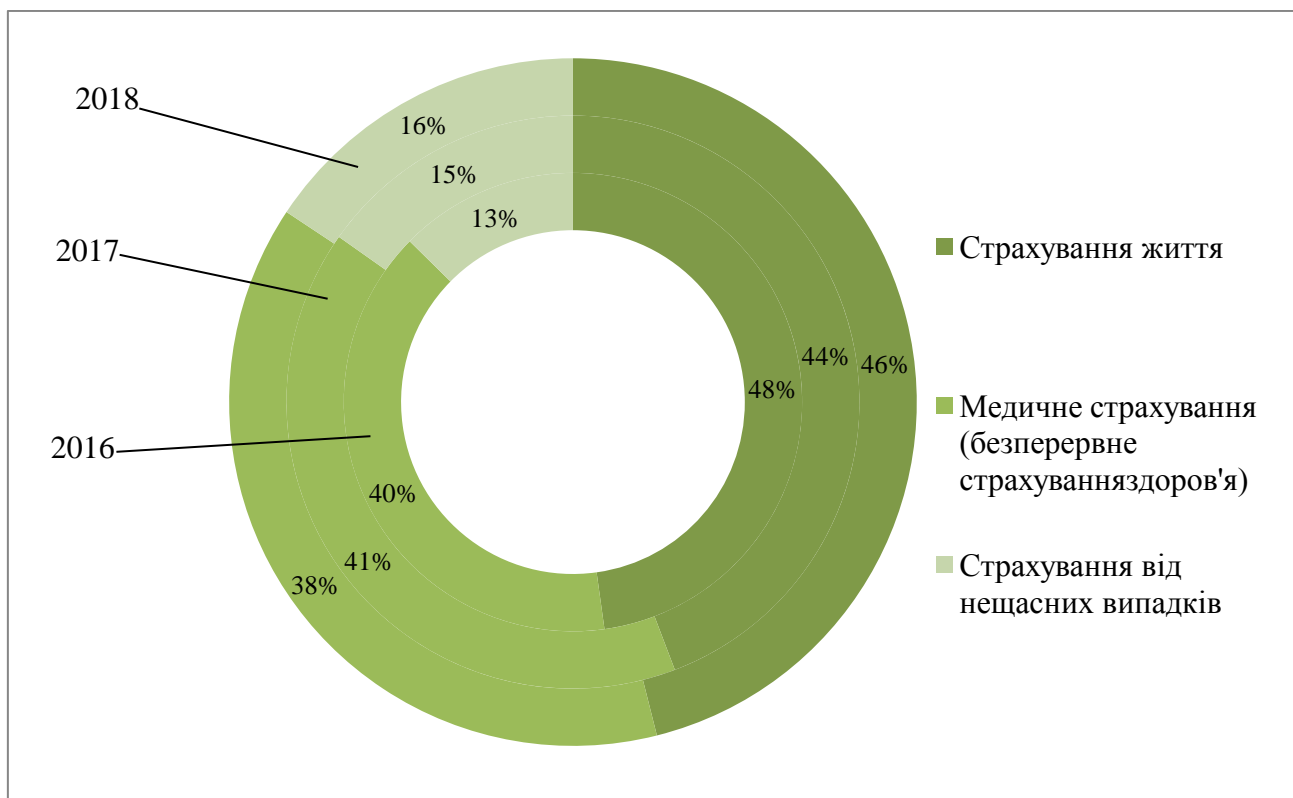

Рис. 2.1. Структура чистих страхових премій особистого страхування за період з 2016 по 2018 роки

Джерело: складено автором за даними [26, 31]

Цікавою є ситуація з обсягом валових страхових премій зі страхування життя. Так, у 2014 році цей показник становив усього 2159,8 млн. грн., а у 2017

році зріс до 2913,7 млн. грн., тобто повільно показник зростав, що показує збільшення фінансових можливостей компаній. Так обсяг валових страхових виплат зі страхування життя коливався, у 2014 показник становив 239,2 млн. грн., у 2015 році збільшився до 491,5 млн. грн., в 2016 році зменшився до 481,3 млн. грн., так в 2017 році показник збільшився до 556,3 млн. грн., у 2018 році він знову збільшився до 704,9 млн. грн. Рівень страхових виплат зі страхування життя у 2014 році становили 11,1%, у 2015 році зріс до 22,5% і це найбільший відсоток за період з 2014 року по 2018 рік, у 2016 році зменшився до 15,2%, у 2017 році зріс до 19,1%, у 2018 році знову зменшився до 18%, що свідчить про його неоднозначну динаміку.

Кожен рік журнал «Форіншурер» здійснює і надає рейтинг страхових компаній за різними показниками. Так, рейтинг компаній страхування життя за 2018 рік за розміром активів представлений в таблиці 2.3 [31].

Таблиця 2.3

Рейтинг компаній страхування життя за 2018 рік за розміром активів

№	Назва компанії	Активи на 31.12.18 р., тис. грн.	Темп, %
1	ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	2 861 448	5,3
2	МЕТЛАЙФ	2 631 122	23,4
3	ТАС	2 580 653	6,9
4	УНІКА ЖИТТЯ	1 189 332	10,6
5	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	819 687	18,2
6	КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	422 896	11
7	КД-ЖИТТЯ	230 924	9,1
8	ФОРТЕ ЛАЙФ	201 676	69,3
9	АСКА-ЖИТТЯ	188 731	0,4
10	АХА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	79 522	21,4
11	ІНГО УКРАЇНА ЖИТТЯ	61 609	14,7
	ВСЬОГО	11 267 600	12,1

Джерело: складено автором за даними [31]

За даними таблиці видно, що компанії «Граве Україна», «Метлайф» та «ТАС» - трійка лідерів - мають приблизно однаковий розмір активів, але різний темп зростання своїх активів. Найменший розмір активів має «Інго Україна

Життя», хоч темп зростання не найнижчий. Найнижчий темп зростання активів має страхова компанія «Аска-Житття».

Слід відзначити, що сучасний розвиток ринку страхування життя в Україні є нестабільним. Діяльність страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя, не може бути здійснена в повному обсязі та на високому рівні без стабільного стану національної та світової економіки, а низький рівень розвитку вітчизняного фінансового ринку призводить до погіршення ситуації у сфері страхування і навіть спричинює його недоцільність.

Компанії зі страхування життя за 2017 – 2018 роки наведені в таблиці 2.4 [26,29,30,31] за договорами, що включає накопичувальне страхування життя.

За даними таблиці видно, що компанії «Метлайф», «ТАС» та «PZU Україна страхування життя» - трійка лідерів мають найбільші показники, спостерігається тенденція до збільшення премій з накопичувального страхування життя. І це є гарним знаком.

Таблиця 2.4

Компанії зі страхування життя за договорами, що включає
накопичувальне страхування життя

№	Назва компанії	Премії 2016, тис. грн.	Премії 2017, тис. грн.	Премії 2018, тис. грн.	Темп, 2017/2016, %	Темп, 2018/2017, %
1	МЕТ ЛАЙФ	568 044	670 995,00	842 520	118,12	125,56
2	ТАС	126 329	261 191,70	287 676	206,75	110,13
3	PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	153 168	170 520,70	214 418	111,32	125,74
4	УНІКА ЖИТТЯ	84 842	106 113,00	128 149	125,07	120,76
5	КНЯЖА ЛАЙФ ВІСНА ІНШУРАНС	59 273	61 784,00	66 418	104,23	107,50
6	КД-ЖИТТЯ	23 842	31 377,30	36 911	131,60	117,63
7	АСКА-ЖИТТЯ	3 268	2 810,00	5 124	85,985	182,34
8	ІНГО УКРАЇНА ЖИТТЯ	446	1 657,60	1 885	371,65	113,71
	ВСЬОГО	1 019 212	1 306 449	1 583 101		

Джерело: складено автором за даними [26,29,30,31].

Отже, розвиток особистого страхування має свою історію, і особливості розвитку, що характеризують його. Ця галузь регулюється законодавчо і має контролюючий орган (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг). В результаті цього дослідження було виявлено певну кількість перешкод і чинників, що впливають на нього та заважають йому розкрити свій потенціал. Подальше їх усунення дасть змогу підвищити ефективність його функціонування. В ході дослідження роботи, ми звернули увагу не лише на новітню історію розвитку особистого страхування, а і на його основні показники, які показали, що для особистого страхування характерна співпраця з іншими суб'єктами ринку фінансових послуг. Проведений аналіз особистого страхування за кількістю страхових компаній, надходженням страхових премій, страхових виплат, концентрації послуг свідчить про його неоднозначність. Можна стверджувати, що галузь страхування хоча повільно, але все ж таки розвивається та потребує виваженої державної політики на страховому ринку, підвищення якості страхових послуг, удосконалення механізму захисту прав споживачів страхових продуктів тощо.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1 Проблеми і тенденції розвитку особистого страхування

Україна має великий потенціал на ринку особистого страхування з усіх східноєвропейських країн, враховуючи кількість населення. Проте існує низка проблем, яка сповільнює процес розвитку вітчизняного страхового ринку [24]. На відміну від розвинених країн, в яких особисте страхування – це, в першу чергу інвестиційний інструмент, який має значну популярність, в Україні страхування життя поки що не стало дієвим засобом розвитку фінансового ринку. Серед основних проблем, які стримують розвиток страхового ринку загалом та ринку страхування життя в Україні, зокрема, можна виділити наступні [7,10, 23] :

- недосконалість законодавчої бази: недоліки податкового законодавства; недосконалість державного нагляду за страховою діяльністю; недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг; недостатнє регулювання страхового посередництва;

- недорозвиненість економіки в цілому: низький рівень платоспроможності населення; достатньо високий рівень інфляції; відсутність привабливих для страховиків інвестиційних інструментів; збитковість більшості підприємств;

- низький рівень довіри споживачів;

- причини, що лежать у площині тіньової економіки: шахрайство страхувальників; фіктивне «перестраховання»;

- низький рівень національного перестрахового ринку та залежність від світових лідерів перестраховання; вузька клієнтська база страховиків; недорозвиненість довгострокового страхування, недержавного пенсійного забезпечення; некваліфіковані розрахунки та невірні статистичні данні;

недосконалість правил страхування; значна інформаційна закритість значної частини страхового ринку; тощо.

Зараз Україна перебуває у стані перебудови соціального захисту населення. Життєвий рівень в Україні є одним із найнижчих у Європі. За оцінками експертів, майже 70% населення проживає за межею бідності. Стара система соціального захисту незахищених верств населення зруйнована, проте нова в умовах дії ринкових регуляторів недобудована. Частково питання подолання бідності та соціального захисту населення вирішуються шляхом страхування життя, медичного страхування, обов'язкового загальнодержавного страхування від нещасних випадків чи професійних захворювань, а також страхування інших ризиків фізичних осіб [21]. З огляду на вищезазначене, можна узагальнити чинники низького рівня попиту на страхові послуги в сфері страхування життя серед населення в сучасних умовах (рис 3.1).

Рис. 3.1 Чинники, що обумовлюють низький рівень попиту на послуги зі страхування життя

Джерело: складено автором за даними [7,10, 21, 23]

Слід відзначити, що невід'ємною частиною діяльності будь-якої страхової компанії, яка займається особистим страхуванням як на вітчизняному так і на міжнародному ринках, є страховий маркетинг. Використання методології страхового маркетингу сприяє поліпшенню та оптимізації

взаємовідносин між виробником та споживачем страхових послуг, що виникають між ними на страховому ринку. Фактори, що мають визначальний вплив на розвиток страхового маркетингу в Україні [17] подані на рисунку 3.2.

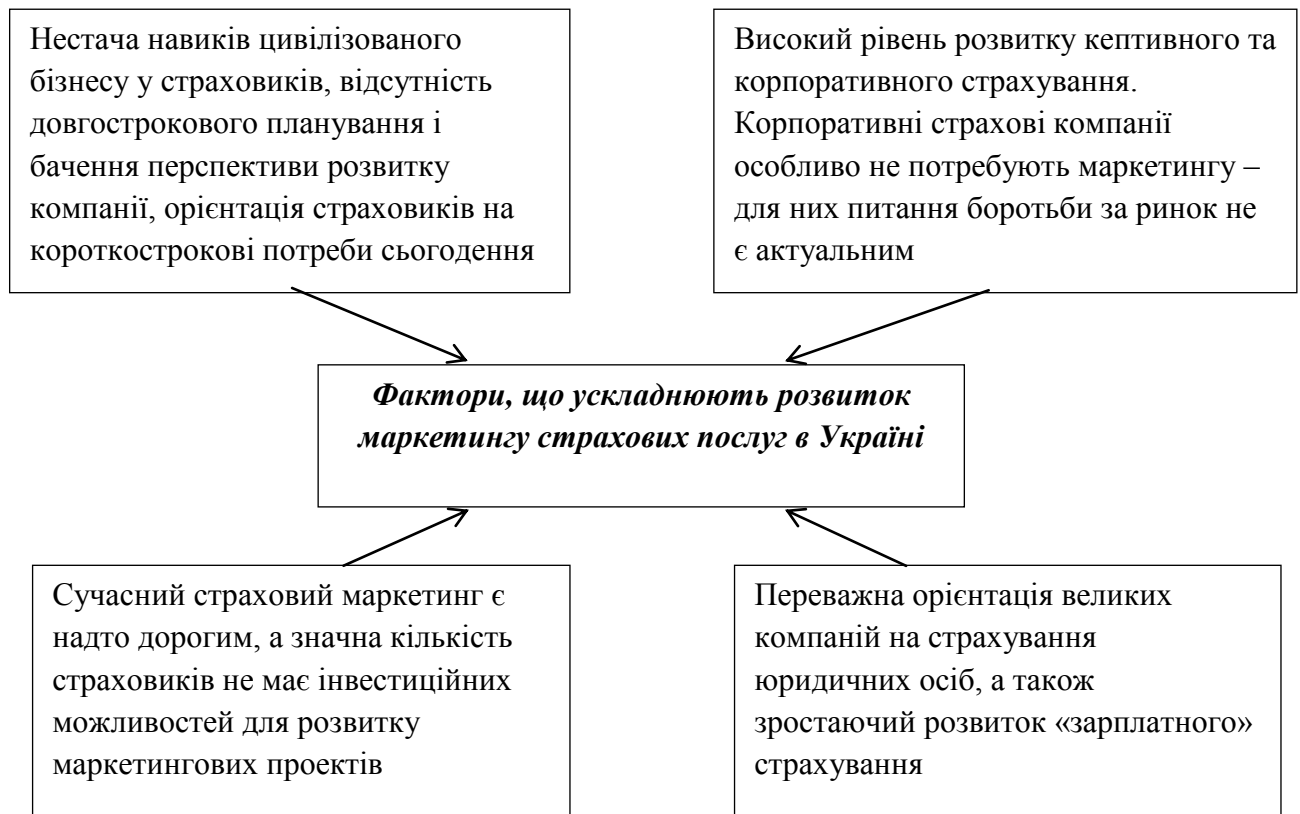

Рис. 3.2. Фактори, що ускладнюють розвиток маркетингу страхових послуг в Україні

Джерело: складено автором за даними[17,26,29]

Враховуючи широкий спектр впливових чинників розвитку ринку страхових послуг, вважаємо за доцільне використання економіко-математичних методів дослідження. Серед параметрів побудови економетричної моделі реального обсягу чистих страхових премій нами було обрано: реальний дохід на одну особу, як показник впливу інфляції та девальвації на реальні доходи населення; реальний ВВП як вимірник змін в обсягах виробництва та загального стану макроекономічного середовища; річний темп девальвації, що відображає вплив знецінення національної валюти на попит на страхові послуги, зокрема, через зниження мотивації до страхування.

Вибір багатофакторної лінійно-логарифмічної моделі зумовлено тим, що

вона по-перше, дозволяє описати певну кривизну в залежності результативної ознаки від факторних; по-друге, коефіцієнти при незалежних змінних в цій моделі відображають еластичність залежної змінної до відповідних незалежних змінних. Період, на основі якого здійснюється оцінка параметрів, становить 9 років, а саме 2010-2018 роки представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Параметри побудови економетричної моделі
реального обсягу чистих страхових премій

Роки	Реальний обсяг чистих страхових премій млн. грн	Реальний обсяг чистих страхових премій млн. грн попер періоду	Реальний ВВП млн.грн.	Річний темп девальвації	Реальний дохід на одну особу, грн
2010	13327,7		1079346	102	18485,6
2011	17970	13327,7	1299991	100	21637,9
2012	20277,5	17970	1404669	100	25206,4
2013	21551,4	20277,5	1465198	100	26719,4
2014	18592,8	21551,4	1586915	148	26782,1
2015	22354,9	18592,8	1988544	183	31803,1
2016	26463,9	22354,9	2385367	116	37079,9
2017	28494,4	26463,9	2983882	104	47269,7
2018	34424,3	28494,4	3558706	102	48179,3

Джерело: складено автором за статистичними даними [31]

Враховуючи вищезазначене та з метою виявлення ролі основних показників, була побудована математична модель, основними параметрами якої були наступні показники: реальний обсяг чистих страхових премій, млн. грн. попереднього періоду у загальній кількості (X1); реальний ВВП, млн.грн. (X2); річний темп девальвації (X3), %; реальний дохід на одну особу, грн (X4).

Для з'ясування впливу кожного з них на реальний обсяг чистих страхових премій, визначення зв'язку між ними було побудовано економетричну модель у вигляді лінійної моделі:

$$y = \beta_0 + \beta_1 X1 + \beta_2 X2 + \beta_3 X3 + \beta_4 X4 + u; \quad (3.1)$$

Для апробації моделі в якості вхідних даних були використані статистичні і економічні вищезазначені показники.

В результаті відповідних розрахунків (Додаток А) отримано таку модель реального обсягу чистих страхових премій:

$$RealPR_t = 13074,1376 + 0,0819 * RealPR_{t-1} - 0,0077 * RealGDP_t - 22,5793 * DEPR_t + 0,1365 * RealPI_t \quad (3.2)$$

де:

$RealPR_t$ – реальний обсяг чистих страхових премій у році t , млн. грн.;

$RealPR_{t-1}$ – реальний обсяг чистих страхових премій у році $t-1$, млн. грн.;

$DEPR_t$ – річний темп девальвації (виражений через темп приросту середньорічного курсу долара США відносно гривні) у році t , %;

$RealPI_t$ – реальний ВВП у році t , млн. грн.;

На основі аналізу коефіцієнтів при незалежних змінних можна зробити висновок, що найбільш суттєвим фактором, що впливав на реальні обсяги чистих страхових премій були обсяги реального ВВП: згідно з побудованою моделлю, зміна реального ВВП на 1% зумовлює зміну реального обсягу чистих страхових премій приблизно на 0,08%. Другим по силі впливу фактором є реальні наявні доходи населення, зростання яких на 1% зумовлює зростання реального обсягу чистих страхових премій на 0,13%. Згідно з результатами моделювання, зростання темпів девальвації на 1% зумовлює скорочення реальних обсягів чистих страхових премій на 22,57%.

Слід відзначити, що запропонована економетрична модель має достатню відповідність емпіричним даним, про що свідчать розраховані значення коефіцієнту детермінації $R^2 = 0,963$, критерію Фішера $F_{розр} = 19,70$ ($F_{табл} = 9,20$). Так, як $F_{розр}$ більше $F_{табл}$ то модель адекватна емпіричним даним. Розрахунки представлені в Додатку А.

Таким чином, побудована економіко-математична модель дає змогу здійснювати аналіз впливу інфляції та девальвації національної валюти на попит на страхові послуги в Україні, а також здійснювати прогнозування, виходячи з очікуваних показників соціально-економічного розвитку загалом та страхового ринку, зокрема, що підтверджує її актуальність і значущість в складних трансформаційних умовах вітчизняної економіки.

3.2 Підвищення якості послуг з особистого страхування

Сьогодні проблеми забезпечення соціально-економічного розвитку України напряду відображають назрілі гострі питання підвищення захисту населення у сфері пенсійного забезпечення, наданні медичних послуг та захисту при настанні різного виду нещасних випадків [9,14,16,24]. Тому саме розвиток добровільного особистого страхування та підвищення якості його послуг мають стати одним із важливих механізмів вирішення зазначених проблем.

Важко переоцінити і роль держави, політика якої у сфері страхування має бути спрямована на формування сучасного та динамічного страхового ринку з розвиненою інфраструктурою, широким асортиментом страхових послуг, відповідністю світовим вимогам фінансового регулювання та нагляду згідно європейських та міжнародних стандартів. До того ж, впровадження інноваційних підходів до страхового бізнесу, удосконалення діяльності страхового посередництва та посилення контролю за ним, активізація використання можливостей мікрострахування для бідних верств населення (частка якого є досить значною) також сприятиме державній підтримці соціально значущих видів страхових послуг.

Як свідчать реалії, упровадження Директиви ЄС Solvency II висуває вимоги до діяльності страховиків та перестраховальників, а саме координує умови платоспроможності та достатності їх капіталу. Аналіз цих вимог дозволить учасникам страхового сектору побудувати власну модель успішної діяльності, що сприятиме не лише виконанню своїх зобов'язань перед клієнтами, а й якісному управлінню ризиками страхової компанії та підвищенню якості послуг з особистого страхування в цілому.

Проведене дослідження факторів сприйняття споживачем якості послуг в страхуванні показує, що вони поділяються на дві основні групи: пов'язані з якістю кінцевої послуги та ті, які пов'язані з якістю процесу надання послуги. У

першій групі виділяють ступінь доступності послуги, репутацію компанії, надійність послуги [27]. До другої групи факторів належать компетенція персоналу, рівень комунікації компанії та її співробітників. Ефективний механізм управління якістю повинен включати моніторинг кон'юнктури страхового ринку, рівнів якості окремих послуг, та зміни у структурі переваг споживача. Отже, слід вважати, що рівень якості страхової послуги відображає як вплив сукупності елементів системи страхування, так і відповідний рівень очікування клієнта від страховиків (рис. 3.3).

Рис. 3.3 Чинники, які впливають на якість послуг медичного страхування
Джерело: складено автором за даними [9,14,16,24,27].

Важливим для розвитку медичного страхування є андерайтинг, який дозволить проводити додаткові обстеження потенційних застрахованих з метою встановлення адекватних страхових тарифів, які, як правило, є нижчими, ніж ті, що застосовуються страховиками, і є більш прийнятними для населення. Він являється актуальним для страховиків, що надають послуги медичного страхування. Умови андерайтингу визначаються андерайтинговою політикою страховика, яка являє собою сукупність його правил, дій та рішень на

цільовому ринку, і зокрема, передбачає відбір ризиків, встановлення страхової суми, обов'язкових застережень і винятків, розміру страхової премії, спрямованих на формування страхового портфеля та управління ним, що забезпечують досягнення прибуткової його діяльності.

Можливістю покращення послуг особистого страхування є Інтернет. В Інтернеті страхувальник має можливість самостійно вибрати страховку, здійснити розрахунок вартості поліса, порівняти його з аналогічними пропозиціями від інших компаній, здійснити оплату будь-яким із зручних способів і отримати поліс не виходячи з дому. Інтернет дозволяє знизити рівень впливу на споживача, тобто відсутність необхідності прямого спілкування зі співробітниками страхової компанії, зменшує вплив на нього емоційних та раціональних чинників переконання [17].

Варто підкреслити, що Інтернет пришвидшує прийняття позитивного рішення споживачем страхових послуг на основі його інформаційної обізнаності щодо функціонування страхових компаній, цінової ситуації на їх послуги. За допомогою Інтернет діяльність страхових компаній розширюється шляхом проведення постійних маркетингових досліджень, аналізування попиту широких верств населення на страхові продукти, опитування страхувальників, тощо. Крім того, важливим є і те, що розвиток Інтернет - маркетингу у діяльності страхових компаній дозволяє знизити витрати на ведення бізнесу, що являється вагомим чинником конкурентних переваг в складних фінансових умовах їх функціонування. Інтернет - маркетинг у страхуванні розширює кордони охоплення споживачів страхових послуг та відкриває нові сегменти. Подальшим завданням залишається підвищення обізнаності населення, як споживачів страхових послуг, щодо можливостей використання Інтернет каналу в повній мірі та зростання їх довіри до таких продажів страхових продуктів.

ВИСНОВКИ

Отримані в процесі дослідження результати дають можливість сформулювати наступні висновки.

Особисте страхування – галузь страхування, яка являє собою форму захисту від ризиків, які загрожують життю людини, її здоров'ю і працездатності. При цьому особисте страхування - важливий фінансовий інструмент економіки, що дозволяє підтримувати досягнутий рівень матеріального добробуту громадян, бере участь у процесі формування внутрішніх інвестиційних ресурсів, що сприяє вирішенню державних соціальних проблем.

Особисте страхування можна класифікувати на такі основні види: особисте страхування життя (пенсійне страхування), страхування від нещасних випадків, медичне страхування. Кожен вид має ще й свої підвиди. Особисте страхування є об'єктом державного регулювання. Воно регулюється відповідними законами, постановами, наказами, основним серед яких є Закон України «Про страхування».

Аналітична оцінка основних показників стану особистого страхування за різними показниками свідчить, що кількість компаній із страхування життя поступово зменшується.

Виявлено не достатню розвиненість галузі страхування, зокрема, особистого страхування. Серед основних проблем, які стримують розвиток особистого страхування в Україні можна відзначити такі, як недосконалість законодавчої бази, недорозвиненість економіки в цілому, низький рівень довіри споживачів та інші причини, що лежать у площині тіньової економіки.

Визначено фактори, які впливають на недостатньо ефективне функціонування українського ринку особистого страхування, які поділені на внутрішні і зовнішні фактори.

Установлено, що страховий маркетинг є невід'ємною частиною діяльності будь-якої страхової компанії, яка займається особистим страхуванням, як на вітчизняному так і на міжнародному ринках, оскільки страхування є видом підприємницької діяльності, що потребує раціонального використання наявних ресурсів, належного рівня організації діяльності, з метою ефективного надання страхових послуг. Визначено фактори, що ускладнюють розвиток маркетингу страхових послуг в Україні, серед яких: нестача навиків цивілізованого бізнесу, високий рівень розвитку кептивного та корпоративного страхування, висока вартість сучасного страхового маркетингу.

Доведено існування суттєвої залежності між показниками реального обсягу чистих страхових премій та показниками реального ВВП, річного темпу девальвації, реального доходу на одну особу, що дозволило включити їх в багато факторну модель формування страхових премій. Запропоновано багатофакторну лінійну модель впливу знецінення національної валюти на реальний обсяг чистих страхових премій. На основі аналізу коефіцієнтів при незалежних змінних можна зробити висновок, що найбільш суттєвим фактором, що впливає на реальні обсяги чистих страхових премій є обсяги реального ВВП. Запропонована економетрична модель має достатню відповідність емпіричним даним, про що свідчать розраховані значення коефіцієнту детермінації, критерію Фішеру.

Страховий ринок України необхідно реформувати, враховуючи при цьому його теперішній стан, соціальне значення, а також притаманний цій галузі потужний інвестиційний потенціал. Запропоновано заходи підвищення якості послуг з особистого страхування.

Отже, наша країна має розв'язати велику кількість проблем, пов'язаних з відсутністю відповідних традицій страхування життя. Особисте страхування в розвинених країнах світу вже давно стало важливим сектором економіки і продовжує ефективно вдосконалюватися. Такий досвід є позитивним для України на шляху динамічного розвитку ринку страхування в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абакуменко О.В. Моделювання рівня конкуренції на фінансовому ринку України / О.В. Абакуменко Бізнесінформ. – 2013. № 5. – С. 302–310
2. Александрова М. М. Страхування / М. М. Александрова : [навч.-метод. посіб.]. — К.: ЦУЛ, 2002. – 208 с.
3. Александрова М.М. Страхування: навчально-методичний посібник / М.М. Александрова, О.М. Петрук, К.К. Уллубієва. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 184 с.
4. Базилевич В.Д. Страхування: Підручник / В.Д. Базилевич — К.: Знання, 2008. — 1019 с.
5. Безугла В. О. Страхування: Навч. посібник / В. О. Безугла, І. І. Постіл, Л. П. Шаповал - К.: Центр учбової літератури, 2008 – 582 с.
6. Бігдаш В. Д. Страхування / В. Д. Бігдаш : [навч. посіб. для студ. ВНЗ]. – Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2006. – 444 с.
7. Блискун О. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні / О. Блискун, О.А. Сич // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с. 16-19.
8. Вовчак О.Д. Страхування: Навчальний посібник. 3-тєвидання, стереотипне. / О.Д. Вовчак - Львів: «Новий Світ-2000», 2006. - 480 с.
9. Войтаник Д. Державна політика на ринку страхування України: сучасні реалії та перспективи / Д. Войтаник, В. Б. Прокопишак // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с. 26-30.
10. Вороніна О. О. Оцінка перспектив розвитку медичного страхування у регіоні // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. 2016. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2016>

11. Говорушко Т. А. Страхові послуги. Підручник / Т.А. Говорушко – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
12. Горбач Л. М. Страхова справа / Л. М. Горбач : [навч. посіб. ; 2-ге вид., випр.]. – К.: Кондор, 2003. – 252 с.
13. Гориславець П. Моделювання впливу інфляції та девальвації національної валюти на страховий ринок України / П. Гориславець, Ю. Гандзюк // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с. 36-39.
14. Гориславець П. Проблемні аспекти страхового маркетингу в Україні / Гориславець П., Гелета Р. // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с. 40-44.
15. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
16. Дема Д. І. Страхові послуги: навч. Посібник / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк. – К.: Алерта 2017. – 526 с.
17. Джуган Л. Інтернет-маркетинг в діяльності страхових компаній / Л. Джуган, І. Франка // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с. 56-60.
18. Дзюба Н. Характеристика ринку страхування життя в Україні /Н. Дзюба, І. Франка // V Міжнародний науковий семінар Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації II частина. – 2017 – с.60-66.
19. Долгошея Н. О. Страхування в запитаннях та відповідях / Н. О. Долгошея : навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 318 с.
20. Дьячкова Ю.М. Страхування. Навчальний посібник / Ю.М. Дьячкова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
21. Жилиякова О. В. Страхові послуги. Навч. Посібник / О. В. Жилиякова, І. Л. Шевчук. – Х. : Видавець Іванченко І. С., 2013. – 184 с.

22. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України– [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/Zvit2006_insurance.pdf

23. Кацяруба Я.С. Тенденції розвитку особистого страхування на ринку страхових послуг України / Я.С. Кацяруба, В.І. Ярош, А.Є. Громова – Львів. Економічні студії Науково-практичний економічний журнал 3 (21) вересень 2018 90-92 с.

24. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України, її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції / Малікова І.П. Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Економічні науки – 2016. 76-79 с.

25. Мойсеєнко В.Ю. Страхові послуги: навч. посіб. / В.Ю. Мойсеєнко, В.П. Шевчик, О.О.Щербак – К.: Аграрна освіта, 2013. – 334 с.

26. Підсумки діяльності страхових компаній за 2008-2018pp. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/pidsumki_SK.pdf

27. Плиса В. Й. Страхування / В. Й. Плиса : навч. посіб. – К.: Каравела, 2005. – 392 с.

28. Про страхування. Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР [Електронний ресурс] /Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

29. Програми страхування / Сайт «Метлайф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.metlife.ua/#>

30. Програми страхування/ Сайт «Кляжалайф» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kniazha-life.com.ua/kliyantam>

31. Статистика страхового ринку в Україні / Сайт інформаційного агентства «Форіншурер» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/stat>.

32. Фисун В. І. Страхування. Навч. посіб. / І. В. Фисун, Г. М. Ярова – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.

33. Шевчук Ю. В. Державні програми як засіб фінансового стимулювання розвитку системи медичного страхування. Економіка та держава № 1. 2018 с. 101- 106.

34. Шимків С.А. Стан та розвиток соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні / С.А. Шимків, О.О. Гаманкова, // Науковий вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. Економіка. - № 3 (156). - 2014. - С. 16-19.

35. Філіпішина К.І. , Гришина Л.О. Аналіз сучасного стану страхування в Україні // міжвузівська студентська науково - практична конференція «Молодь, освіта, наука 2019»: тези доповідей . - Первомайськ: ПФ НУК, 2019.- с.126 (С.92-95).

36. Москаленко Н.В., Філіпішина К.І. Сучасні методи залучення ресурсів банківськими установами України.// Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю: зб. матер. ІV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 24 жовтня 2019). Полтава: ПДАА, 2019, 544с. (С. 420-422)

Розрахунок економетричної моделі
реального обсягу чистих страхових премій

Роки	Реальний обсяг чистих страхових премій млн. грн	x0	x1	x2	Реальний ВВП млн.грн.
2010	13327,7	1			1079346
2011	17970	1	13327,7		1299991
2012	20277,5	1	17970		1404669
2013	21551,4	1	20277,5		1465198
2014	18592,8	1	21551,4		1586915
2015	22354,9	1	18592,8		1988544
2016	26463,9	1	22354,9		2385367
2017	28494,4	1	26463,9		2983882
2018	34424,3	1	28494,4		3558706
Сума					
Сер	23766,15				

X'

1	1	1	1	1
13327,7	17970	20277,5	21551,4	18592,8
1299991	1404669	1465198	1586915	1988544
100	100	100	148	183
21637,9	25206,4	26719,4	26782,1	31803,1

X'X

8	169032,6	16673272	953	264677,8
169032,6	3733890936	3,77144E+11	20001452,4	5904343825
16673272	3,77144E+11	3,95404E+13	1965767084	6,0938E+11
953	20001452,4	1965767084	120069	31271693,9
264677,8	5904343825	6,0938E+11	31271693,9	9476794174

X'y

190129,2
4183805576
4,28036E+11
22367079,7
6671444848

 β

13074,13769
0,081909659
0,007757401
-22,57931993
0,136514906

R²=

0,963

F=

19,70

Розрахунок економетричної моделі
реального обсягу чистих страхових премій

x3	x4			
Річний темп девальвації	Реальний дохід на одну особу, грн	урозр	ut^2	(y-yсер)^2
102	18485,6			
100	21637,9	19038,5	1141753	33595355
100	25206,4	19743,7	284992	12170679
100	26719,4	20195,7	1838030	4905118
148	26782,1	20151,8	2430624	26763550
183	31803,1	21549,4	648850	1991627
116	37079,9	25728,3	541096	7277855
104	47269,7	29587,7	1195277	22356348
102	48179,3	34134,1	84199	113596161
			8164821	222656693

1	1	1
22354,9	26463,9	28494,4
2385367	2983882	3558706
116	104	102
37079,9	47269,7	48179,3

X'X^-1

8,0282268	-0,00024667	3,36335E-06	-0,02131236	-0,00021648
-0,000246665	3,70634E-08	3,87978E-11	1,2917E-07	-1,9124E-08
3,36335E-06	3,87978E-11	6,3414E-12	-1,1971E-10	-5,2548E-10
-0,021312358	1,29174E-07	-1,1971E-10	0,00015549	9,36352E-09
-0,000216485	-1,9124E-08	-5,2548E-10	9,3635E-09	5,1825E-08